

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”,
cod SIPOCA 3

Rezultat R2: Analiză realizată privind calitatea din perspectiva relevanței programelor oferite de universități pe domenii de specializare cu potențial de dezvoltare regională (la nivel regional)

MODUL 11: ANALIZA PROGRAMELOR OFERITE DE UNIVERSITĂȚI PE DOMENII DE SPECIALIZARE. METODOLOGIE ȘI RAPORT PRIVIND CALITATEA DIN PERSPECTIVA RELEVANȚEI PROGRAMELOR OFERITE DE UNIVERSITĂȚI PE DOMENII DE SPECIALIZARE, LA NIVELUL REGIUNII BUCUREȘTI - ZONA 1 - rezumat –

Elaborată de către autor:
Expert management universitar 11
Prof. Dr. Dumitru Lupuleasa

Obiectivul activităților desfășurate a fost realizarea unei analize a programelor oferite de șase universități pe domenii de specializare, la nivel regiunii București – zona 1.

Metodologia de analiză a inclus utilizarea unui chestionar, agreat la nivelul grupului de experți. Acesta a fost transmis în format editabil prin poșta electronică tuturor celor șase instituții de învățământ superior alocate. Ulterior, secretariatelor facultăților au fost contactate telefonic, în vedere stabilirii unei persoane de contact și a unei date pentru interviu. S-a recurs la colectarea de informații relevante (planuri de învățământ, fișe de descriere a competențelor, rapoarte instituționale de calitate etc.), inclusiv a rapoartelor întocmite în urma vizitelor ARACIS. Raportul este structurat pe șapte capitole, dintre care primele șase sunt dedicate fiecărei universități iar ultimul descrie profilul regional și posibili indicatori de calitate și relevanță.

Regiunea București-Ilfov atrage un număr mare de studenți de la nivel național, dată fiind concentrarea mare de instituții de învățământ terțiar, cu o gamă largă de domenii de specializare pe toate cele trei cicluri. Procentul persoanelor care au absolvit un program de studii universitare este de 31.4%, cu 4.6% peste media înregistrată la nivelul Uniunii Europene. În privința *ocupării forței de muncă*, pentru intervalul 2015-2010 s-a semnalat o *tendință de creștere per ansamblu de 10%* până la un număr de 1.051.000 de persoane ocupate (dintre care doar 1.1% în agricultură). Atipic prin comparație cu situația raportată la nivel național este gradul mare de ocupare generat de *sectorul serviciilor* (76.3% în anul 2011).

Pentru domeniul analizat, cele mai relevante puncte slabe identificate în Planul de dezvoltare regională a regiunii București Ilfov 2014-2020 au fost următoarele: *Disparități intra-regionale în ceea ce privește oportunitățile de angajare și dezvoltare personală* (punctul 34); *Acces redus al grupurilor dezavantajate la educație și la piața muncii, în general și la studii superioare și locuri de muncă de calitate* (punctul 35); *Valoarea ratei de participare a adulților la educație și formarea de competente pe tot parcursul vieții mult sub media europeană* (punctul 36); *Parteneriat redus între instituțiile de învățământ și mediul de afaceri* (punctul 37); *Rata abandon școlar printre cele mai ridicate la nivel național* (punctul 38); Număr redus de centre de excelență în materie de cercetare, inovare și transfer tehnologic (punctul 52);

Ca oportunități au fost identificate: *Promovarea ocupării forței de muncă, promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei sunt obiective cheie ale strategiei Europa 2020* (punctul 7); *Dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere* (punctul 9); *Creșterea investițiilor în educație* (punctul 10). O amenințare specifică este “*nediminuarea fenomenului Brain Drain*”, confirmată în parte pe durata

interviurilor organizate cu reprezentanții instituțiilor de învățământ superior alocate (vezi procentul estimat de 25% pentru inserția absolvenților UMFCD pe piața muncii din străinătate).

Unul din cele șase obiectivele strategice stabilite pentru perioada 2014-2020 este “OS 2. Consolidarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării în vederea dezvoltării de produse și servicii inovatoare”. Referitor la obiectivele educaționale și legate de formarea competențelor, se menționează următoarele: “La nivel regional se mai pot constata atât o adecvare mai redusă a învățământului superior la piața muncii, cât și o orientare către un număr redus de specializări. Acest fapt conduce fie la angajarea sub nivelul de pregătire, cât și la un șomaj mai ridicat în rândul absolvenților de studii superioare.”

Evaluarea calității programelor de studii este dependentă de stabilirea unor indicatori de performanță relevanți. Din acest punct de vedere, se cuvine amintit Raportul de audit al performanței efectuat de Curtea de Conturi a României în anul 2015. Documentul menționează creșterea numărului de studenți înscriși în programele de studii superioare după 1990, proces care a decurs după “o dinamică proprie, necorelată cu cea a economiei”. Prin politicile implementate în domeniu, autoritățile responsabile nu au avut ca scop “crearea unei piețe competitive a serviciilor educaționale”. Vizibilitatea internațională a universităților românești este în continuare redusă. În lipsa unor criterii reale de performanță aplicate în evaluarea instituțională dar și a unei capacități de prognoză în raport cu solicitările angajatorilor, creșterea numărului de instituții de învățământ terțiar acreditate și a numărului de studenți a dus la scăderea calității formării și la “saturarea relativă a pieței muncii”. Scăderea calității poate fi corelată cu gradul de “încărcare neobișnuit de mare a cadrelor didactice universitare (...). Dacă în anul 1999 la un cadru didactic reveneau 16 studenți, în anul 2009 numărul era mai mult decât dublu.” Documentul citat confirmă necesitatea unor reforme ca acțiune impusă de scăderea numărului de studenți care a generat dificultăți financiare. De amintit în acest context și declinul demografic, cu impact evident începând din anul 2010 și având drept cauze “scăderea natalității și soldul negativ al fluxurilor migratorii externe (imigrări-emigrări)”. Gradul de internaționalizare este în continuare redus, întrucât “universitățile s-au orientat exclusiv spre o piață internă abundentă și necompetitivă, fapt care le-a izolat de mediul academic extern și de exigențele unei piețe a furnizorilor de educație din ce în ce mai globală și competitivă.”

Raportul identifică doi factori care influențează competitivitatea la nivel național, calitatea și disponibilitatea forței de muncă, iar sistemul de învățământ superior are rolul de a furniza absolvenți care “dobândesc cunoștințele și competențele adecvate” și accesează “locuri de muncă unde își pot folosi

aceste cunoștințe și competențe”. Analiza performanței la nivel instituțional trebuie să vizeze în mod specific strategiile aplicate în relație cu cei doi factori amintiți. Citând raportul studiului cu titlul “Absolvenții recentți de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii”, documentul menționează faptul că “(d)atele statistice care pun în evidență un **grad ridicat de ocupare a forței de muncă** cu studii superioare, **ascund în fapt o ocupare inadecvată studiilor absolvite**. Mai degrabă absolvenții de învățământ superior prestează muncile pe care le găsesc, specializându-se la locurile de muncă.”

Dacă se consideră metodologia internă a fiecărei universități destinată evaluării calității procesului de învățământ, una din principalele concluzii este că planurile operaționale și strategice disponibile conțin prea puține detalii și, în anumite cazuri, par dificil de implementat. Rapoartele instituționale menționează frecvent obiective precum creșterea gradului de inserție pe piața muncii. În acest scop, universitățile au recurs la o gamă variată de abordări, precum organizarea de manifestări care să faciliteze întâlnirile viitorilor absolvenți cu potențialii angajatori, întâlniri cu actorii importanți din domeniul de specializare, implementarea de diverse metode destinate monitorizării traseului profesional etc. În multe cazuri, strategiile identificate sunt răspunsul la criteriile de evaluare instituțională externă. În numeroase rapoarte instituționale este specificat faptul că planurile de învățământ sunt supuse unui permanent proces de optimizare și de adaptare la nevoi identificate pe piața muncii. Impresia este că, în bună măsură, ele survin ca urmare a vizitelor externe de monitorizare a calității ARACIS, în special ca urmare a unor puncte slabe identificate sau a unor recomandări formulate. Este o opinie personală faptul că cele mai interesante aspecte sunt furnizate de studenții evaluatori, care în foarte multe cazuri au indicat probleme reale, inclusiv la nivelul programelor de studii.

Implicarea angajatorilor în modificarea curriculară, alături de participarea directă a acestora la procesul educațional, pune o altă problemă, cea a criteriilor de selecție și a reprezentativității acestora. Întreprinderile mari, importante la nivel regional sau chiar național, pot reprezenta o primă opțiune, însă trebuie considerată și ponderea mare a microîntreprinderilor, amintită anterior. Rapoartele vizitelor ARACIS conțin concluziile discuțiilor avute de membrii comisiei de evaluare cu angajatori și absolvenți, dar relevanța lor este discutabilă. Calitatea programelor de studii este dată, în mare măsură, de modul în care cunoștințele acumulate de absolvent și competențele dobândite corespund așteptărilor angajatorului. Absolut toate rapoartele instituționale analizate pentru redactarea prezentului raport conțin informații referitoare la gradul de inserție pe piața muncii. Nu sunt disponibile detalii referitoare la modul de colectare a datelor (chestionare tipărite, platforme on-line), periodicitatea evaluărilor, disponibilitatea unor rapoarte de analiză, modul de integrare a concluziilor în activitatea universității etc.

Cele șase instituții de învățământ superior alocate prezintă o diversitate impresionantă a domeniilor de specializare. În unele cazuri, formatul planurilor de învățământ nu este unitar la nivelul diferitelor facultăți, iar competențele dobândite prin finalizarea programului de studii nu sunt disponibile. Multe specializări din cadrul aceleiași universități dispun de un trunchi comun, iar diferențele de tematică sunt minore, putând fi acoperite în cadrul disciplinelor opționale. O caracteristică oarecum generală este reducerea ponderii stagiilor de practică. Infrastructura de cercetare este impresionantă în multe cazuri, explicabilă prin numărul mare de proiecte finanțate în cadrul platformelor naționale sau prin fonduri nerambursabile europene. Nu este evident în ce măsură studenții din diferite specializări au acces la această infrastructură. De altfel, unele rapoarte ARACIS semnalează deficiențe din acest punct de vedere. Numărul mare de colaborări cu parteneri industriali, evident în cazul domeniilor de specializare din sfera științelor ingineresti și nu numai, ar favoriza contactul viitorilor absolvenți cu potențialii angajatori. Acest tip de mediere a contactului poate fi mult mai eficient, comparativ cu organizarea de târguri de job-uri. Tranziția către o formare în sistem dual poate fi una din abordările de succes.

Datele disponibile referitoare la creșterea numărului de studenți, pentru anumite specializări, poate fi interpretată greșit drept consecință directă a îmbunătățirii calității programelor de învățământ. Migrarea absolvenților, generată de inserția facilitată pe piața muncii la nivel european, poate fi una din cauze, cel puțin pentru domenii precum medicina sau ITC. Anumite facultăți cu programe de studiu în limbi străine oferă diplome duble (prin colaborări interuniversitare cu instituții partenere de la nivel european). Această abordare poate fi privită ca o confirmare suplimentară a calității învățământului terțiar, dar este în bună măsură un element de creștere a atractivității pentru viitorii studenți, prin perspectiva angajării în țări vest-europene sau firme multinaționale.

Este esențială analiza periodică și sistematică a percepției studenților față de calitatea programelor de studii, precum și a opiniei angajatorului față de corelarea între nivelul de pregătire profesională a noului angajat, în raport cu propriile nevoi și așteptări. Indicatorii de performanță solicită platforme de monitorizare și instrumente de prognoză, corelate cu dinamica domeniilor de specializare. Experiența acumulată în studiile naționale trebuie fructificată pe termen scurt. Colectarea de date privind parcursul absolvenților pe piața muncii în două momente de la finalizarea studiului este esențială pentru înțelegerea dificultăților de inserție, a cauzelor acestora, precum și pentru diferențierea între rata angajabilității, ca parametru global, și desfășurarea unei activități în domeniul de specializare. Acesta din urmă este indicatorul major care trebuie considerat în analiza calității. Performanța instituțională este legată de angajabilitate, dar și de capacitatea de adaptare rapidă la schimbările pieței muncii.

Flexibilizarea și internaționalizarea sunt două dintre propunerile raportului CNFIS-UEFISCDI pentru anul 2015 privind starea finanțării învățământului superior. De altfel, consider că setul de indicatori de calitate propuși pentru pilotare în anul 2016 în cadrul acestui raport este cel adecvat pentru analiza performanței instituționale, esențială fiind ponderea alocată fiecărui indicator. Este o opinie personală faptul că relevanța angajabilității (corespunzător indicatorului IC4.5 Monitorizarea angajabilității absolvenților) este majoră. Acestui indicator trebuie să i se acorde o pondere crescută, însă numai în măsura în care cuantificarea lui este făcută standardizat, conform unei metodologii agreată și implementată la nivel național, la nivelul fiecărei promoții și în cel puțin două momente de la absolvire (prin adaptarea la particularitățile domeniului de specializare). Ca parte a altui indicator (IC4.8 Indicator complex de transparență instituțională), datele colectate trebuie să fie publice, ca rapoarte relevante pentru universitate, regiune, domeniu de specializare și național. Creșterea finanțării în învățământul superior este inutilă în absența unei evaluări de performanță.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

